

УДК 376.744

Світлана Бабушко

orcid.org/0000-0001-8348-5936

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки та методики професійного навчання,
Київський національний університет технологій та дизайну,
вул. Немировича-Данченка 2, 01011, м. Київ, Україна
e-mail: babushko64sr@gmail.com

Людмила Соловей

orcid.org/0000-0002-5876-3532

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри англійської філології та перекладу,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Бульварно-Кудрявська 18/2, 04053 м. Київ, Україна
e-mail: l.solovei@kubg.edu.ua

НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ ЯК ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ МІГРАНТІВ: НОРВЕЗЬКИЙ ДОСВІД

У запропонованій статті проаналізовано досвід Норвегії з питань навчання дорослих мігрантів. Здійснено огляд науково-методичної літератури з досліджуваної проблеми; простежено еволюційні зміни у сутності навчання дорослих мігрантів у Європі та в Норвегії, зокрема. Проаналізовано деякі законодавчі документи, які забезпечують ефективність функціонування освітньої моделі інтеграції мігрантів; визначено особливості їх навчання; виокремлено унікальні прогресивні ідеї освітньої політики Норвегії відносно мігрантів, які варто критично вивчати та творчо втілювати іншими країнами у практику.

Ключові слова: дорослі мігранти, інтеграція, Європа, навчання, Норвегія, суспільство.

Бабушко Світлана, Соловей Людмила, 2017.

Вступ. Міжнародно-глобалізаційні та інтеграційні процеси у суспільствах, як зазначено у програмних документах ЮНЕСКО, відбуваються у нових, турбулентних умовах (Learning to live together). Частково така «турбулентність» зумовлена тим, що сотні тисяч людей нині страждають через своє повне чи часткове виключення із суспільного життя, зокрема біженці, бідні, жінки, молодь, позбавлені прав меншини та інші. особливої актуальності у наші дні набула проблема мігрантів. Перед урядами країн постали виклики, як інтегрувати мігрантів у суспільство, забезпечити їх

зайнятість, гідне життя повноправного громадянина. Інтеграція мігрантів у суспільство, їх соціальна рівність залежать не лише від того, що вони отримають соціальну фінансову допомогу. Щоб стати рівноправними громадянами, їм передусім необхідно вивчити мову суспільства, в якому вони проживають, отримати роботу, ознайомитися із нормами і правилами суспільного життя, загалом, знайти спільну мову із корінними жителями. Це означає необхідність установаження міжкультурного діалогу (Babushko S., Solovei L., 2016, с. 21).

Однак, розвиток міжкультурних компетентностей мігрантів не вичерпує повноти проблем їх адаптації у нове суспільство. Очевидним стає також потреба нових членів суспільства у розвитку тих навичок і компетентностей, що дозволять їм знайти роботу, так званих «навичок зайнятості» (employability skills). Саме ці навички дають дорослим мігрантам можливість стати затребуваними на ринку праці, підвищують їх конкурентоспроможність та збільшують шанси влаштуватися на роботу.

Аналіз наукових досліджень з проблеми. Зазначимо, що проблеми адаптації мігрантів у нове суспільство постійно перебували у колі інтересів урядовців, науковців, практиків. Огляд літератури свідчить, що наукові праці переважно присвячено загальним питанням інтеграції мігрантів, діяльності різноманітних фондів, які фінансово допомагають мігрантам; гарантують їх соціальну та культурну адаптацію; сприяють пошуку робочих місць тощо.

Що ж до освітніх питань і міграції, багато публікацій стосуються вивчення мігрантами іноземної мови, що є ефективним, проте не єдиним засобом інтеграції цієї категорії населення у нове суспільство. Зокрема, збірка статей, укладена Британською Радою, присвячена питанням опанування іноземною мовою з точки зору вчителів та з точки зору самих учнів – мігрантів (Language Issues in Migration and Integration, 2014). Привертає увагу також стаття польської дослідниці М. Зелінської, яка детально проаналізувала досвід польських мігрантів з інтеграції в інше суспільство та їх освітні потреби через призму місця, часу та влади (Zielinska, 2013). Автор акцентувала увагу на ставленні мігрантів до курсів з вивчення мови та

соціальних знань через пошук відповіді на запитання: запропоновані курси є благом чи нав'язаною необхідністю?

Деякі публікації в мережі Інтернет – це офіційні сайти навчальних центрів для мігрантів, що містять корисну інформацію, навчально-методичну літературу, пропонують різні навчальні курси, надають поради тощо.

Проте більшість публікацій присвячено питанням базової освіти дітей-мігрантів та юних дорослих-мігрантів. Наприклад, праця данських науковців Д. Нуше, Г. Вурцбург, Б. Наугхтон містить огляди з освіти мігрантів у різних муніципалітетах Данії, присвячена викликам в системі формальної освіти в Данії, проблемі підготовки педагогічного персоналу для роботи з юними мігрантами (Nusche D., Wurzburg G., Naughton B., 2010). Навчання їх батьків, за винятком вивчення мови суспільства, що їх приймає, залишалися поза увагою. За останнє десятиліття ситуація з навчанням дорослих мігрантів кардинально змінилася, незважаючи на те, що «прогрес у цій області був повільним та болісним» (Sbertoli G., Arnesen, H., 2014, с. 128).

Мета та завдання дослідження. Проведення компаративістських досліджень з вивчення досвіду інших країн у розв'язанні означених проблем дозволить з'ясувати прогресивні ідеї, які можуть бути втілені у вітчизняну практику. Відтак, **метою статті** є дослідження досвіду Норвегії в навчанні дорослих мігрантів та з'ясуванні її позитивних здобутків у цій сфері. Для досягнення мети було поставлено такі завдання:

- простежити еволюційні зміни в інтеграції мігрантів у європейських країнах;
- з'ясувати особливість інтеграційної політики мігрантів у Норвегії через їх навчання;
- проаналізувати норвезьку освітню модель інтеграції мігрантів та виокремити її прогресивні ідеї.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та завдань було використано загальнонаукові теоретичні методи дослідження, а саме: аналіз, синтез, порівняння та узагальнення. Завдяки системно-структурному методу було з'ясовано особливості та позитивні здобутки досвіду Норвегії в навчанні дорослих мігрантів.

Виклад основного матеріалу. Загалом, коли йдеться про інтеграцію мігрантів у нове суспільство, мають на увазі саме їх мовну підготовку. Такий стереотип доволі легко пояснити. У більшості країн світу існують спеціальні програми навчання для мігрантів, однак вони орієнтовані на освоєння мігрантами офіційної мови. Наприклад, в Австралії безкоштовна програма для дорослих мігрантів розрахована на 510 годин вивчення англійської мови. Її мета – «озброїти мігрантів базовими знаннями англійської мови та навичками поселення, що сприятиме їх соціальній та економічній участі в австралійському суспільстві» (Adult Migrant English Program).

В Європі ще донедавна пріоритетним напрямом іміграційно-інтеграційної політики вважалося «базове знання мови приймаючого суспільства, його історії та закладів як невід’ємна частина інтеграції, яка спонукає мігрантів набути цих базових знань для успішної інтеграції» (Council of the European Union. Common Basic Principles on Immigrants Integration, 2014).

Так, у Нідерландах згідно з Актом про інтеграцію у 1998 р. (1998 Act on Integration) було введено обов’язкову інтеграційну програму для мігрантів, що базувалася на вивченні голландської як іноземної мови. У 2003 р. для отримання громадянства потрібно було обов’язково здати іспит на знання мови.

У Великій Британії вимоги до знання мови приймаючої сторони вперше були окреслені у 1981 р. З 2002 р. правила отримання громадянства було розширено, доповнено та викладено у Законі про національність, міграцію та притулок (Nationality, Immigration and Asylum Act). Данія також прийняла Закон про курси данської мови у 2003 р. (Act on Danish Language Courses), згідно з яким мігранти з 2005 р. обов’язково здавали мовний тест, так званий тест на натуралізацію.

Узагальнюючи досвід європейських країн, доходимо висновку, що мовна політика стосовно мігрантів включала наступне:

- знання мови за рівнями (згідно із Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти);
- наявність офіційних курсів з вивчення офіційної мови;
- здача екзамену.

Таким чином, увага до вивчення мігрантами мови суспільства, що їх приймає, створила хибне уявлення, що для інтеграції мігранта необхідно лише вивчення офіційної мови.

Нині ситуація кардинально змінилася – прийшло усвідомлення важливості розвитку й інших навичок і компетентостей в контексті освіти упродовж життя. У нормативно-правових документах Європейського Союзу зазначається, що лише комбінація належних навичок та компетентностей, в тому числі і вивчення мови приймаючого суспільства, є стратегічно важливим для повного включення мігранта у суспільство, зростання його конкурентоспроможності на ринку праці та підвищення його освітньої мобільності (European Commission. *An Agenda for new skills and jobs*, 2010, с. 2).

Як у більшості європейських країн, у Норвегії спостерігається така ж тенденція. До 90-х років минулого століття увагу до потреб мігрантів у Норвегії було сфокусовано передусім на їх мовній підготовці, тобто на вивченні норвезької мови. Однак, серед дорослих мігрантів все частіше і все більше почали з'являтися дорослі з низьким рівнем загальної освіти, що лише поглиблювало проблему їх інтеграції в нове суспільство. Вивчення іноземної мови перестало задовольняти і потреби самих мігрантів, частина яких взагалі не завершили базову освіту рідною для них мовою, інші були функціонально неграмотними та взагалі не мали навичок писемного мовлення. Як зазначають норвезькі науковці Г. Сбертолі (G. Sbertoli) та Г. Арнесен (H. Arnesen), до 1998 року питання навчання дорослих мігрантів функціональній грамотності рідною для них мовою у Норвегії взагалі не розглядалися (Sbertoli G., Arnesen H., 2014, с. 128).

Наголосимо, що проблеми навчання дорослих мігрантів у Норвегії поглиблюються через специфіку ситуації. Мігранти в Норвегії, на відміну від мігрантів у Великій Британії, котрі прибули з країн-колишніх колоній Англії чи мігрантів у Франції, прибулих з франкомовних країн Африки, не знають жодного слова норвезькою мовою. Тому очевидним стає необхідність використання у їх навчанні рідної для них мови. Це породжує іншу проблему – наявність кваліфікованих педагогічних працівників з різною лінгвістичною підготовкою для

різних лінгвістичних груп мігрантів. Щоб задовольнити попит та компенсувати нестачу педагогів, які знають мову мігрантів, у Норвегії почали створювати педагогічні центри, що популяризують нову освітню ідею – використовувати колишніх мігрантів, які вже інтегрувалися у суспільство, та які мають завершену базову освіту і добре опанували норвезьку мову, в іншій ролі – в ролі помічника норвезького вчителя дорослих мігрантів.

Цей проект було названо «Навчання грамотності за підтримки мовця» (Literacy Training with Native Speaker Support). Його почали втілювати восени 2011 р. в Нігардській школі в Бергені. Проект довів свою успішність. Згодом інші школи та муніципалітети почали працювати за цією моделлю. Важливо відзначити, що у більшості випадків значну увагу звертали на створення «моста розуміння між педагогом чи тренером-мовцем та мігрантами, ніж на використання рідної для мігрантів мови в якості простого засобу перекладу» (Sbertoli G., Arnesen H., 2014, с. 131).

Питаннями освіти дорослих мігрантів, зокрема вивченням норвезької мови та соціальних наук, займається Норвезька агенція з навчання упродовж життя Vox (Norwegian Agency for Lifelong Learning), яка підзвітна Міністерству з питань дітей, рівності та соціальної інклюзії (Ministry for Children, Equality and Social Inclusion). Створена ще в 2001 р. агенція займається різними питаннями освіти дорослих: набуттям та розвитком базових навичок, інтеграцією мігрантів, навчанням дорослих упродовж життя, підтвердженням результатів попереднього навчання дорослих у неформальній та інформальній освіті, науковими дослідженнями з питань освіти дорослих (Vox in English). У контексті нашого дослідження, варто згадати, що саме Vox розробляє та втілює схеми для неперервного професійного розвитку педагогів та тренерів, котрі задіяні в освіті дорослих мігрантів.

Також інтерес викликає цілком новий підхід до освіти дорослих мігрантів у Норвегії, що почав реалізовуватися з 2003 р., коли уряд Норвегії прийняв закон «Акт про вступну програму та вивчення норвезької мови новоприбулими мігрантами» (Introductory Act). Згідно із цим Актом, для збільшення можливостей новоприбулих дорослих мігрантів брати участь у робочому, соціальному житті суспільства та з

метою збільшення їх фінансової незалежності, для них обов'язковою є участь у так званій «Вступній програмі» – 600-годинній навчальній програмі з вивчення норвезької мови та соціальних наук (The Act on an introduction programme, 2003). Вступну програму розраховано на повний рік і на повну зайнятість у ній новоприбулих. Це повною мірою дозволяє через вивчення норвезької мови та соціальних наук отримати базові мовні навички норвезькою, забезпечує базове розуміння соціальних норм проживання і поведінки в Норвегії, готує новоприбулих мігрантів до участі в робочому житті та дозволяє поступово інтегруватися у нове суспільство.

Крім обов'язкового навчання, бажаючі можуть додатково взяти ще 3000 уроків в залежності від своїх освітніх потреб. Цю модель розраховано на:

- біженців;
- осіб, яким надано гуманітарний статус;
- осіб, які мають колективний захист;
- сім'ї цих категорій;
- тих, хто іммігрував для возз'єднання сім'ї з норвезьким громадянином.

Ці категорії дорослих мігрантів мають законне право на участь у Вступній програмі безкоштовно. Метою Вступної програми є забезпечення мігрантів основними мовленнєвими навичками норвезькою мовою, їх первинна інтеграція у норвезьке суспільство та підготовка до участі в робочому житті та освіті.

У 2012 р. було розроблено нову навчальну програму з вивчення норвезької мови як іноземної у відповідності до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (Common European Framework for Languages). Проте, особливою рисою цієї програми є розроблений новий модуль, який призначено саме для функціонально неграмотних дорослих мігрантів. Це дозволило створити курси, де навчання грамоті проходить паралельно з вивченням норвезької мови.

З 2014 р. агенція Vox розробила тести на перевірку знання мігрантами норвезької мови та правил соціальної поведінки, які є обов'язковими. Без них неможливо отримати дозвіл на постійне проживання в Норвегії. Крім тестів і навчальних програм, Vox розробила низку методичних посібників та довідників,

моделей підготовки педагогів, які створено для забезпечення диференційованої пропозиції та для повного задоволення освітніх потреб учня. Акцент зроблено на задоволенні потреб неписьменного дорослого мігранта.

Результати дослідження та їх обговорення. Політика інтеграції мігрантів у європейське суспільство успішно реалізується на практиці, в тому числі завдяки зусиллям кожної країни – члена Євросоюзу. Для єдності зусиль в Європі було створено Директорат із загальної міграції та внутрішніх справ (Directorate General Migration and Home Affairs) і розроблено Загальні правила інтеграції (2005-2010) (Common Integration Agenda), Європейські правила інтеграції (2011) (European Integration Agenda), принципи інтеграції на поточні 10 років (Common Basic Principles – Ten Years on), План дій з інтеграції (2016) (Integration Action Plan). Крім того, створено кілька електронних платформ для спілкування мігрантів, для пошуку необхідної їм інформації, з підбіркою найкращих практик інтеграції мігрантів у суспільство, з інформацією про різні фонди європейського, національного та приватного рівнів, з оголошеннями і новинами тощо. Така практика слугувала достатнім підґрунтям для трансформації розуміння потреб мігрантів, від простого вивчення офіційної мови країни, що прийняла мігрантів, до задоволення їх освітніх потреб повною мірою. Ця тенденція простежується і в Норвегії.

У розумінні інтеграції мігрантів у норвезьке суспільство відбувся зсув від простого вивчення норвезької як іноземної мови до задоволення освітніх



потреб мігрантів у набутті грамотності на рідній для них мові, а також до вивчення мігрантами соціальних наук. Графічно представляючи навчання дорослих мігрантів у Норвегії, відзначимо взаємозалежність його складників, що забезпечує їх успішну реалізацію на практиці (Рис.1).

Рис.1. Модель навчання дорослих мігрантів у Норвегії.

Джерело: розроблено авторами за матеріалами (8;9;10).

Саме виокремлені складники роблять норвезьку модель навчання дорослих відмітною від інших європейських практик і привертає увагу дослідників.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що прогресивність освітньої політики у Норвегії полягає в тому, що навчання мігрантів у цій країні, рівнозначно як і навчання дорослих різних категорій, які є корінними мешканцями, базується на важливому освітньому принципі – забезпеченні рівного доступу всім дорослим до навчання упродовж життя. Реалізація цього принципу на практиці чітко простежується на прикладі категорії дорослих з низьким рівнем освіти. Їх участь у навчанні упродовж життя в Норвегії має на меті три завдання: покращення якості життя особи, принесення користі суспільству через активну життєву громадську позицію та задоволення потреб економіки через збільшення зайнятості населення.

Подальші дослідження з цього питання можуть бути спрямовані на вивчення навчальних планів, технологій навчання дорослих, а також на ознайомлення з

підготовкою допоміжного педагогічного персоналу, що складається з мовців, які вдало інтегрувалися у суспільство.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабушко С.Р., Соловей Л.С. Освіта дорослих і міжкультурний діалог / С. Р. Бабушко, Л. С. Соловей // Мультидисциплінарні академічні дослідження і глобальні інновації: гуманітарні та соціальні науки: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 28-29 липня 2016 р., КНЛУ, ГО «МО «Центр аналізу і розвитку освіти та науки». – С.21-24.
2. Adult Migrant English Program // Australian Government: Department of education and Training – official site [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.education.gov.au/adult-migrant-english-program-0>
3. Council of the European Union. Common Basic Principles on Immigrants Integration. – No. 2618th Meeting of the Justice and Home Affairs Council, 19 November 2004. – Brussels [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/homeaffairs/policies/immigration/immigration_integration_en.htm
4. European Commission. An Agenda for new skills and jobs: A European contribution towards full employment. – 2010. -No. COM (2010) 682. – final. – Strasbourg [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:776df18f-542f-48b8-9627-88aac6d3ede0.0003.03/DOC_1&format=PDF
5. Language Issues in Migration and Integration: Perspectives from Teachers and Learners; ed. by D.Mallows. – London: British Council, 2014. – 176 p.
6. Learning to live together // UNESCO: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://en.unesco.org/themes/learning-live-together> .
7. Nusche D., Wurzburg G., Naughton B. OECD Reviews of Migrant Education / D. Nusche, G. Wurzburg, B. Naughton. – Denmark: OECD, 2010. – 75 p.
8. Sbertoli G., Arnesen H. Language and initial literacy training for immigrants: the Norwegian approach / Graciela Sbertoli, Helga Arnesen // Language Issues in Migration and Integration: Perspectives from Teachers and Learners; ed. by D. Mallows. – London: British Council, 2014. – p. 123- 134.
9. The Act on an introduction programme and Norwegian language training for newly arrived immigrants (the Introduction Act) of 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://app.uio.no/ub/ujur/oversatte-lover/data/lov-20030704-080-eng.pdf>
10. Vox in English: official site [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vox.no/English/>
11. Zielinska M. Migration and Adult Education: time, place and power – Polish migrants in Reyjavik, Iceland / Małgorzata Zielinska // Power and Education. – 2013. – Vol.5. – No 2. – pp.120 - 136 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.worldwords.co.uk/POWER, DOI <http://dx.doi.org/10.2304/power.2013.5.2.120>

ОБУЧЕНИЕ ВЗРОСЛЫХ КАК СРЕДСТВО ИНТЕГРАЦИИ МИГРАНТОВ: НОРВЕЖСКИЙ ОПЫТ

Светлана Бабушко, доктор педагогических наук, доцент,
заведующая кафедрой педагогики и методики профессионального обучения, Киевский
национальный университет технологий и дизайна,
ул. Немировича-Данченко 2, 01011, г. Киев, Украина,
e-mail: babushko64sr@gmail.com

Людмила Соловей, кандидат педагогических наук, доцент кафедры английской
филологии и перевода, Киевский университет имени Бориса Гринченко,
ул. Бульварно-Кудрявская 18/2, 04053, г. Киев, Украина,
e-mail: l.solovei@kubg.edu.ua

В статье анализируется опыт Норвегии в вопросах обучения взрослых мигрантов. Сделан обзор научно-методической литературы по исследуемой проблеме, определены эволюционные изменения в самом обучении взрослых мигрантов в Европе и в Норвегии. Проанализированы некоторые законодательные документы, обеспечивающие эффективность функционирования образовательной модели интеграции мигрантов; определены особенности обучения взрослых мигрантов; выделены уникальные прогрессивные идеи, которые необходимо критически изучать и творчески применять на практике другими странами.

Ключевые слова: взрослые мигранты, Европа, интеграция, Норвегия, обучение, общество.

ADULT LEARNING AS MIGRANTS' INTEGRATION TOOL: NORWEGIAN EXPERIENCE

Babushko Svitlana, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Head of Pedagogics and Methodics of Vocational Training Chair,
Kyiv National University of Technologies and Design,
Nemyrovycha-Danchenka str., 2, 01011, Kyiv, Ukraine,
e-mail: babushko64sr@gmail.com

Solovei Liudmyla, Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor of English Philology and Translation Chair, Borys Grinchenko Kyiv
University, Bulvarno-Kudriavska str., 18/2, 04053, Kyiv, Ukraine,
e-mail: l.solovei@kubg.edu.ua

The article deals with the adult migrants' learning challenges. Until recently the problem has been seen as the simple second language acquisition by migrants. The practice showed its inconsistency due to the wide range of skills and competences which adult migrants had to acquire in a new community. European Council has worked out the common policy of integration of migrants, one of the powerful tools being learning. Despite the common integration policy, every European country has some unique features of their migrants' policy. The authors of the article analyze the Norwegian experience in this field and some legislative documents that provide its efficiency. The scientific research methods of analysis, synthesis, comparison and generalization have been used to describe the achievements of Norway. Hence to the systematic and structural method the Norwegian

peculiarities of migrants' learning policy have been identified. It has been found out that like other European Union member-countries Norway has the same tendency in migrant's educational policy. There is a shift from simple language learning of the host country to meeting other educational needs of migrants. Yet, the peculiar feature in Norway is the model of integrating migrants into the society with the help of learning. There have been identified three constituent elements: learning the Norwegian language, learning social studies, literacy learning. Being characterized in short they have given the grounds to the conclusion that only in their unity, they provide the effectiveness of the Norwegian migrants' learning model and meet the current demands of the society and migrants themselves.

Key words: *adult migrants, Europe, integration, learning, Norway, society.*

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Babushko, S., Solovei, L. (2016). Adult Education and Cross-Cultural Dialogue. *Mul'ty`dy`scy`plinarni akademichni doslidzhennya i global`ni innovaciyi: gumanitarni ta social`ni nauky`*: Proceedings of the International Conference, 28-29 July, 2016, KNLU, GO «MO «Centr analizu i rozvy`tku osvity` ta nauky`», 21-24 (ukr).
2. Adult Migrant English Program. Australian Government. Department of Education and Training: official site. Available at: <https://www.education.gov.au/adult-migrant-english-program-0> (eng).
3. Council of the European Union. Common Basic Principles on Immigrants Integration. No. 2618th Meeting of the Justice and Home Affairs Council, 19 November 2004. Brussels. Available at: http://ec.europa.eu/homeaffairs/policies/immigration/immigration_integration_en.m (eng).
4. European Commission. An Agenda for new skills and jobs: A European contribution towards full employment (2010). No. COM (2010) 682, final. Strasbourg. Available at: http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:776df18f-542f-48b8-9627-88aac6d3ede0.0003.03/DOC_1&format=PDF (eng).
5. Language Issues in Migration and Integration: Perspectives from Teachers and Learners; ed. by D. Mallows. London, British Council, 2014, 176 (eng).
6. Learning to live together. UNESCO: official site. Available at: <http://en.unesco.org/themes/learning-live-together> (eng).
7. Nusche, D., Wurzburg, G., Naughton, B. (2010). OECD Reviews of Migrant Education. Denmark: OECD, 75 (eng).
8. Sbertoli, G., Arnesen, H. (2014). Language and initial literacy training for immigrants: the Norwegian approach. *Language Issues in Migration and Integration: Perspectives from Teachers and Learners*; ed. by D. Mallows. London, British Council, 2014, 123- 134 (eng).
9. The Act on an introduction programme and Norwegian language training for newly arrived immigrants (the Introduction Act) of 2003. Available at: <http://app.uio.no/ub/ujur/oversatte-lover/data/lov-20030704-080-eng.pdf> (eng).
10. Vox in English: official site. Available at: <http://www.vox.no/English/> (eng).

11. Zielinska, M. (2013). Migration and Adult Education: time, place and power – Polish migrants in Reyjavik, Iceland. *Power and Education*, 5 (2), 120 – 136. Available at: www.worlds.co.uk/POWER, DOI <http://dx.doi.org/10.2304/power.2013.5.2.120> (eng).